

GYULAFEHÉRVÁRI HIRLAP

Előfizetési árak: Egész évre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt. Egyes szám ára 8 kr. Megjelenik minden héten egyszer: Csütörtökön.	Felelős szerkesztő és laptulajdonos: ISSEKUTZ JÁNOS. Helyettes szerk.: Debreczeni Sándor. Kiadó: Papp György, Gyulafehérvárt.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: Püsp. Lyc. nyomda. Gyulafehérvárt. Hirdetések díjszabály szerint.
--	---	---

Gyulafehérvár, 1894. aug. 23.

Ünnepet ült Magyarország, három ünnepe követte egymást, mindhárom magasztos, hazánk történelmével szorosán összefüggő.

Augusztus 15-én Magyarország védasszonyának ünnepét, augusztus 18. felséges Királyunknak születés napját, és augusztus 20. szent István első királyunknak ünnepét ültük meg.

Szent István ajánlja hazánkat Magyarországnak védasszonyának védelmébe.

És minő különös: e két tisztán hazaiünnep közé beékelődik egy harmadik vagyis apostoli királyunk születés napjának ünnepe, jelezve azt, hogy valamint akét előbb említett, úgy a közbeesett is hazánk történetében kimagasló ünnep gyanánt fog mindig megtartatni.

Minő különös intézése a sorsnak az, hogy hazánk megalkotó első királyának ünnepe elébe teszi azon általában szeretett uralkodó születésnapját, ki az 1867-ik alkotmánnyal az európai nemzetek között nekünk első helyet biztosított.

„Boldog népek lehet boldog királya” — mondá ő felsége, — e mondata teljesülésbe megy át atyai jóssággal telt kormányzása alatt.

Minő különösen intézte el a sors azt, hogy míg az első Magyarország elismeréséről gondoskodott, — ő felsége megerősítette, szilárdította ugyanazon országnak jövőjét — tehát mind a ketten mint alkotók folytak be hazánk történelmébe.

Felséges uralkodóunk, kit népe milliói, mint honpolgárok, hű alattvalók szeretetökben alattvalói tiszteletükkel halmoznak el, meggyőződhetett arról, hogy Magyarország honpolgárai valóban boldognak érzik magukat kormányzása alatt, meg arról, hogy mindnyájan, mint egy

test, egy lélek ragaszkodik Felségéhez, és még arról is, hogy mindnyájának egy óhajta van és ez: miként ő felségé a Mindenható hazánk örömére sokáig éltesse.

Ujdonságok.

Gyulafehérvár 1894 augusztus 23.
Király születése napja. Folyó hó 18-án ő felsége születés napja, a nagy naphoz méltóan lett megünnepelve városunkban; 17-én este fényes kivilágítás volt, míg a tűzoltó zenekar előbb a városháza előtt játszott el pár hazafias dalt, később pedig a főbb utcákon végig járva adta tudtul az ünnepélyes alkalom közeledtét. — 18-án a székesegyházban ünnepi mise volt, a melyen összes, a város területén székelő hivatalok testületileg vettek részt. — A várban egész nap dörögtek az üdvölvések a Felség tiszteletére. Ez alkalmából szokott katonai díszbanquetten, a helybeli törvényszék elnöke, a polgármester és rendőrkapitány urak vettek részt. Ünnepélyes pilanat volt, midőn a Novák polgármester ur magyar toasztjára, melyet a Felségre mondott, felhangzott a magyar „éljen” a katona tisztek ajakán és nyomban 21 ágyulövés dörögött el. A hogy a jelek mutatják, az új várparancsnokunk, Kirchhammer Sándor generális ur, minden alkalmat szívesen ragad meg, a mely a katonaság és polgárság közti jó egyetértést, tartóssá, és az egymás iránti őszinte érzést melegebbé teszi.

István király napja. Az első magyar király emlékünnepe alkalmából is zászlótenger hirdette a nagy nemzeti érzést. Tizenkilenczedikén este a város fényesen ki volt világítva, az ünnep napján pedig ünnepies misével áldoztak a nagy nap emlékének. Óhajtandó volna, hogy ha már a törvény e napra munkaszünetet rendelt; tartassék meg az mindenki által, és nem kellene elnézni, hogy oláh honfitársaink, azzal tüntetnek a nagy nemzeti ünnep alkalmából, hogy minden, még durvább munkát is végeznek. Nagyon természetes, hogy ez a megrovás azokat, mert voltak olyanok is, a kik az ünnepélyesség magasztosabbá tételéhez akármilyen uton hozzá járultak; legkevésbé sem érinti.

Személyi hír. Lőnahart Ferencz erdélyi püspök Ur ő Exellenciája, a múlt hét folyamán Piskibe utazott, a hol üdülés szempontjából hosszabb ideig marad. Novák Ferencz kir. tanácsos városunk polgármestere fürdőzéséből haza érkezett, és a tanács ügyei vezetését már át it vette.

— **Öngyilkosság.** Darabont György helybeli kovács mester polgártársunk, iparegyesületi elnök fia, a ki Nagy-Szebenben mint tűzér szolgált, a mint részvétellel értesültünk, folyó hó 20-án föbe lőtte magát. — Tettének okát nem ismerjük. — Nyerjenek vigasztalást a bánkódó szülék.

— **Érdekes hangverseny** készül a „Hungária” szálloda dísztermében Gyulafehérvárt f. é. szept. 2-ikára. Altmann Leo, városunk fia, ki már mint gyermek feltűnt hegedű játékaival; mint 19 éves ifju bevégezte előbb a budapesti, és ez évben a bécsi zenedét. Most Berlinbe készül Joachim, a hegedű királyhoz, ki szintén hazánk fia. — Leo városunktól hegedűjén akar búcsút venni, mielőtt külföldre megy; — mert Berlinből Párisba, onnan pedig Olaszországot fogja felkeresni, úgy hozzánk valószínűleg csak egy pár év múlva tér vissza. — A hangversenyen városunk előkelő műkedvelői működnek közre, persze szíveségből fiatal a művész iránt. Itt közöljük az érdekes műsort. 1. a) Mozart Figaros Hochzeit, b) Schubert Marsche heroique, zongorán előadják Fuchs Gizella és Megay Blanka kisasszonyok. 2. Sarasate: Carmen fantasia, előadja Altmann Leo ur, zongorán kíséri Halász Jolán k. a. 3. a) Lange: Mein Lied. b) Chopin: Valse. zongorán előadja Hayn Zsófia. 4. Népdalok: Énekli Glaser Bertalan ur, zongorán kíséri Fuchs Gizella k. a. 5. Paganini: boszorkány táncz, hegedűn: Altmann Leo, zongorán kíséri Halász Jolán k. a. 6. Hosszay Hugó: Férjhez menjek e, vig magánjelenet, előadja Kovács Margit k. a. 7. Auer: Rhapsodie hongroise, hegedűn előadja Altmann Leo, zongorán kíséri Halász Jolán k. a. Helyárak: Kúrszék: 1 frt. 20, Zártszék 1 frt. állóhely 60 kr. kezdete 1/2 8 órakor A hangverseny után a fiatalság kedélyes szükkőri tánczot szándékozik rendezni Jegyek előre Papp György ur könyvnyomdájában kaphatók.

TÁRCZA.

Két asszony.

Somlay Andor titkár volt valamelyik minisztériumban, rokonszenves alakja előmenetelt biztosított neki a tanácsos mamák jóakaratóból.

A szép Ella, a tüzes szemű Malvin, és Hegyesi Anna, a ki melleleg legyen mondva szebb volt, mint a milői Venus, mind mind epedtek utánna; mint eső után a virág szomjas kelyhe...

Somlay Andor nem epedett senki után, semmi után; ő teljesen ártatlan volt előmenetelében is, egyetlen egy érdemét tudta; azt is az apja szerezte azzal hogy a nagypapja fia volt...

Csinos gyerek volt különben, pörge bajusza, piros ajka, az a kifogástalan elegancia, a melylyel a frakkot és más ruháit viselte, nagyon kegyeltté tették leány szemekben; az a rövid idő pedig, a mely alatt miniszteri titkár lett, tagadhatatlan előnyt biztosított neki a mamák előtt.

Tette a szépet itt, tette a szépet ott és a vége az lett a sok udvarlásnak, hogy egy gazdag kocsigyáros leányát vette el.

I.
Takács Zelma nagyon szerette az urát; és pedig szerette nem azzal a bévvel, a melylyel a tanácsosék Ellája szerette a miniszteri titkárt, hanem szerette azzal a melegséggel, a melylyel egy fiatal lány tüzes vére szeretni képes egy ifjút, a kinek szívében egész vuikánt képzel forni teljestele szerelmi tüzellel.

Az ő szemében Somlay Andor nem egy nagyra bivatott hivatalnok volt, hanem egy szerelemre született férfi; a kinek ragyogó szemében ő elolvadhatott, a kinek piros ajkán ő az embertestbódító melegét érezte; a kinek pörge bajusza csak arra volt teremtvé, hogy az ajak csókját idegizgató csiklandással tegye még édesebbé, még kéjesebbé.

Szerető asszony volt egész a... ismerik önök a szerető asszonyokat?

Somlay Andor is szerette a feleségét egészen addig míg az az újság ingerével birt; míg izgatta a rózsaszínű bőr alatt játszó vér heve; míg tudatára nem jött annak, hogy ez az asszony örökre az övé, ha mert meg gazdag is volt az az asszony.

Aztán tovább nem szerette; az ő idegei már fiatal éveiben elérték azt a határt, a melynél a rinoceros még csiklandható, de némely fiatal ember már nem.

Nem vonzotta őt a szelid házi boldogság; a szerető nő ölelő karja s azok az édes fülbe sugott hangok, a melyekért bajdan ő és... most akárhány sokat, mindent adna. Neki raffinementje kellett a gyönyörnek, hatványozása az ingernek; a mely még az ő kiált idegét is megbizsergeti — ehhez nem ért a feleség, csak a szerető.

II.
Zwárn Fini lovarművész nő volt a Welfner czirkusban.

Szép, mint az a ló, a melyen lovagolt; minden mozdulata kellem; minden pillantása tűz, a mit csak fokozott az ezer fény és a ruháján szétszórt hamis gyémántok tüze. Tagjai csupa kerekdedség, az alabástromba olvadt rózsaszínű bőre csak azért lett olyan át-

látazónak teremtvé, hogy egyik ember vére megérezze-meglássa azt a játékot, a mit a másik piros vér és izmok és idegek nem ismert lázban játszanak.

És megérezték azt nagyon sokan, és óhajtották annak a vérnek melegét.

Somlay Andor is meglátta Finit és az ő vére, a melyről azt hitte, kibűlt vala, lángra lobbant; azzal a tüsszel, a mit csak olyan „Nana” féle individuumok gyújthatnak, és a melynek hevét csak fokozza az a körülmény, hogy egy szerető feleséggel szemben kötelezett-ségei vannak.

Elbanyagolta nejét, terhére volt hivatala.

A tanácsos ur, a ki mióta Somlay titkár megszűnt parthie lenni, nem nézte többé hibáit behunytt szemmel — sokszor talált kitogásolni valót.

Élete kettős volt: A hivatal unalmas perczei, mert igazán csak perczeket töltött ott, és a cirkus, a melynek művészegén ragyogott az ő csillaga.

A felesége otthon ült; sejtette csak a változást, a mely férje kebelében fakadt, de nem tudott, nem akart biztos tudni; az ő becsületes lelke minden utógondolat nélkül szeretett szemében férje hibáját elmosta az az egy pár gyöngéd szó, a mit mint hű eb konczképen kapott — szereteteért, meg akkor, ha a férjem uramnak újra egy kis pénzecskeére volt szüksége.

Somlay Andor sülyedt; azzal a visszavonhatatlan romlással, a melynek bacillusait a vér termi.

A czirkus csillaga felé is ragyogott; azzal a kacérsággal, a melyet csak ők tudnak, és azért tanulnak, hogy a lámpák fénye mellett arezük is ragyogjon épen olyan csodásos fénynyel, mint a hamis gyémánt, a mit ruhájuk minden ránczába oda tűznek

— **Beiratások.** A helybeli izr. népiskolánál a beiratások t. hó 28-án kezdődnek, a rendes tanítás pedig szept. 2-án veszi kezdetét.

— **Iskolai év.** Még egy rövid hét és újra megnyílik a tudományok csarnoka a törekvő fiatalság előtt; a hosszú szünet alatt pihent elmék újra szolgálatba lépnek; s a két hónapig zárt erszényeket újra megnyitják a szülők — hogy áldozzanak a tudományok oltárán. — Itt van szeptember elseje, kezdődnek a beiratások; adja az Isten, hogy minden iskolai év egy fok legyen az emberi tökéletesedés lépcsőjén.

— **Katonai zene.** Folyó hó 20-án Szent István király napján este, a városunkban időző 64. gy.-ezred zenekara a sétatéri kioszknál térzenét adott. — Ekkor volt egyuttal az új vendéglős tulajdonában a sétatéri kioszk megnyitása. A sétatér rakva volt nagyon természetesen közönséggel, a kik melegen megtapsolták a vendég ezred zenéje által előadott szép műsor minden számát. — Azt hisszük, a város érzésének adunk kifejezést, a midőn a nyújtott élvezetért a 64. gy.-ezred parancsnokságának köszönetet mondunk.

Egyuttal kifejezést kell adjunk azon tapasztalatunknak is, hogy a megnyitás alkalmával Tücherer vendéglős ur élénk jelét adta, annak a törekvő szolgálatkészségnek, a melylyel minden tekintetben kielégíteni igyekezett — a nagy számmal megjelent vendégeket.

— **Az 50-ik gyalogezred** nálunk állomásozó zászlóalj és a 28-ik vadász zászlóalj folyó hó 20-án elmentek a Szászváros környékén tartandó fegyver gyakorlatokra. — Ha jól tudjuk egyik sem jö többé vissza hozzánk; hanem helyüket a brassói 82-ik gy. ezred foglalja el, a mely egészen magyar.

— **Verekedések.** Az ünnepek alatt a pálinka újra — mint rendesen — megtermette gyümölcsét, itt is, ott is bevették egymás fejét. — Két cigány, a kik különben rokonok, késsel szurta meg egymást veszélyesen; a lipovánban pedig a bála összegyülekező darabontok ütöttek léket egymás koponyáján. — Azt hisszük, nem ártana az e fajta bálákat betiltani.

— **Színészet.** A színészek folyó hó 17-én pénteken mentek el tőlünk. — Csütörtökön még tartottak előadást elég szép közönség előtt, „A tót legény utazása Chikágóba“ című bolondság került színre; a színészek jól játszottak és mégis a darab végtelen ostobasága miatt csak a karzatnál ért el hatást. — Jelenleg Szászvároson játszanak. Szeptember hó 15-én újra vissza jönnek hozzánk, 12 bérletet nyitnak, a melyben benne lesz az a három est is, a melyet Hegyessi Mari asszony, a pesti nemzeti színház művésznőjének vendég szereplése tölt be.

— **Telephon hang.** Az első kolozsvári hang is megcsendült a telephonon. — A napokbaa kapcsolták össze Gyulafehérvárt Kolozsvárral próba végett; a beszélgetés a legjobban sikerült, és ma már csak napok kérdése, hogy a közönségnek is átadásuk.

— **Piaci árak.** Piacunkon minden méreg drága, jó volna ha a rendőrség megrendszabályozná szigorubban azokat, a kofákat a kik mindent össze szednek s aztán lelketlenül felszórólják mindennek az árát. — Így nagyon nehéz megélni annak, a ki minden szükségletét a piacról kénytelen fedezni.

Zwarn Fini nem volt közönséges leány; az ő szerelmé arannyal mérték; érezte ő azt, hogy ha kialszik a lámák ezer fénye, ha a kor és a túlhatott évek megviselik a termetet, ha meglazul az izom s a gömbölyt karokon lefittyen a hús; és az arcznak keretét ezer meg ezer ráncz képezendi, a minek csodás összevisszaságát nem tudja többé elmosni a festék — akkor ezek a színes lepkék elszállnak és nem jönnek vissza soha, soha.

Ki akarta üríteni a gyönyör poharát, a mit az élet nyújt, de e pohár fenekén rejlő ürmet azzal a sok, sok pénzzel akarta majd édessé tenni, a mit most a lábához raknak egy csókért, egy gyönyörteljes percért.

Ismerte ő a fehér egeres asszonyok meséjét, le tudta olvasni azok ráncos arczából azokat a titkos kalandokat, a melyeknek soka: tönkretett élet, elvert vagyon.

A ki az ő karjába került, annak ő kiszívta vérért pénzét és a mikor a gyönyöröktől lankadtak örültsége ülébe dobott mindent, a mi drága, nemes és jó; akkor egy nap után zárva találták az éden ajtaját s a paradicsom kigyója más áldozat köré fonódott. —

Somlay Andornak nem lett ez a sorsra; őt nem hagyta el a szép szíren; őt a szép szírennél fogták el.

Istenem! nem lehet azt csodálni, egyszer mindennek vége lesz; elfogyott a Somlay Andor pénze; de pénz kellett, ha meg akarta tartani a szeretője kegyét és váltót bamisított.

A váltó lejárt . . . lejárt a szerelem és kezdődött a büntetés.

— **Esernyő a zsebben.** Jövőben az esernyőt ha nincs rá szükség, a zsebben lehet hordani. Durrig Károly bécsi ember ugyanis bot nélküli esernyőt talált ki. Az új esernyő egy kerek, vízmentes kelmedarabból áll, melynek szélébe 8, 12, 16, az illető körvnek megfelelőleg hajlitott abroncs-darab oly módon van bevarrva, hogy az első és utolsó harmaduk szabad. Ha az esernyőt használni akarjuk, az összehajtogatott kelmedarabot szétesapantjuk az egyes abroncsdarabokat egy egészzé kapcsoljuk össze. Az ernyőt ekkor fejünkre illesztjük s gummiszínórral állunk alát megerősítjük. Hogy ez az új találmány valami nagyon tetszetős volna, nem mondhatjuk. Hogy észszerű-e, az majd megváltik.

— **Ki fedezi föl Amerikát?** Mióta a világ páratlan fényével és kegyelettel ülte meg Kolombus fölfedezésének négyszázados fordulóját, a tudósok között sokan akadnak, akik minden áron meg akarják tépni a nagy genui habérjait. Vannak, akik azt állítják, hogy Jean Cousin, egy dieppei révkapitány, már 1488-ban a Maranon folyó torkolatánál, mások a Vörös Erik mondájára hivatkoznak és azt állítják, hogy a norvég hajósok már ötszáz évvel Kolombus előtt átvitoráztak az óceánon. Most pedig egy kaliforniai folyóiratban bizonyos Masters nevű úr áll elő azzal, hogy Amerikát a kínaiak fűdözték fel. Masters a Süen-Kin Lüi-Han ezimű kétszázharmincöt kötetes kínai enciklopédiának egy adatára támaszkodik. Ez adat valami Ftiaung nevű országról szól, ahol már a Csai dinasztia korában járt egy buddhista pap és le is írta. Masters szerint ez az ország nem más, mint Mexikó; erre vall az odaváló növényvilág és népszokások leírása. De különben is nagy hasonlóság van Kína és a régi Mexikó vallása, törvényei és erkölcsi között. Masters ur nem igen remélheti, hogy furesa theoriája Amerikában népszerű lesz, mert ott a kínaiakat mód nélkül megvetik.

— **A kis lutri eltörölése.** Felhivatalos jelentés szerint a miniszterelnök a jövő évi költségvetésé egyidejűleg, a mely október hó első napjaiban fog be terjesztetni, a kis lotto megszüntetése és az osztály sorsjáték egy nemének esetleges behozatalára vonatkozólag is egy terjedelmes munkát nyújt be. Törvényjavaslatot ezen kérdésre vonatkozólag ezuttal nem fog beterjesztetni.

— **Parasztiok a Feszty-körképénél.** A szent Istvánnapi népvándorlás, különösen „a magyarok bejövetele“ körül vetett nagy hullámokat. A minap többek között tíz alföldi paraszt ember jelent meg szűrősen és tarisznyásan a palota előcsarnokában.

— Mikor kezdődik az előadás? — kérdezte, a legöregebb paraszt az ajtonálló szolgától.

— Mindegy akármikor mennek be kendtek, — felelte ez, — mindig ugyanazt látják.

— No, akkor jól van, — mondja a vezérparaszt. S megkopogtatja a kassza tüvegablakát:

— Adjon tíz karzati jegyet.

Odabenn csak nézik-nézik a képet. Tetszik nekik.

Egyszerre csak az egyik megszólal:

— Hiba van a gréta körül.

— Micsoda?

— Hát ahun ülnek a juhászok a nagy kutyával;

III.

A Fortuna tárgyalásterme tömve, a Somlay Andor bünperét tárgyalják.

Sokan, nagyon sokan voltak. A világ érdeklődésének táplálék kell, legyen az cirkus, vagy a Somlay Andor becsülete.

A közönség számára fentartott helyen tollas női kalapok, fényes czilinderek; üres mindkettő, mint gazdáik agya.

Ezeket nem az élet nagy problémái vonzzák ide; hanem csak a személy érdekessége; és a kinek hónapokkal ezelőtt olyan melegen szorongatták a kezét, most itt vannak annak a szégyenében gyönyörködni.

Ninesen itt semmi meghatottság, az a tömeg nem tanulni, de mulatni jön ide; arcán éppen olyan mosoly, mint a mikor egy pikáns kouplén nevet.

Csak egy gyászfátyolos nő ül szomorúan, lecsüsgesztett fővel, mintha az a részvét, a mit ennek a sok régi jó barátoknak érezni kellenék, mind az ő kebelében volna.

Elővezetik a vádlottat, arcán a börtön levegője előtte a régi pirt; a rabruhában elvész a régi délezege: egy emberrom . . . egy becsületrom

A mint bemondja nácionaláját, minden szavába belecsuklik egy elfojtott zokogás hangja; a mikor azt kérdezik, van-e családja, pillanatra megakad a szava, aztán susogva mondja, hogy csak neje van.

És ekkor, mielőtt észre veuné valaki, mielőtt-

az asszonyok is ott vannak, a juhok is megvannak, de hun a számár?

A körképet néző közönség hangos kacajra fakad, a mire a paraszt elröstelkedik és előveszi az inge alól a pénzes zaeszkót:

— Oda akarok menni az erdőbe, — mondja kevélyen a szolganak, — mögőzetöm.

— Nem lehet, — feleli a szolga.

— Pénzemért? . . . — mondja a paraszt nyomatékkal.

— Kérem oda nem mehetnek, — ismétli a szolga, — mert az az erdő festve van.

— Tegye bolonddá az öregapját, — mondja a paraszt.

Haragosan ránt egyet a vállán; összenéz a társai-val s azzal a parasztok bosszusan duhogva távoznak.

— **Havazás nyár delén.** Hibetetlenül különböző időjárás teszi mostanság próbára az emberek türelmét Közép-Európában. Az északi tengeri fürdők egynémelyikéből a hőség miatt menekülnek az utasok, míg az olasz Rivierán látározottan alacsonyabb a hőmérsék, mint rendesen. Magyarországon szintén egymást érik a végletek a hőmérsékváltozásokban. Mig az utóbbi napok kivételével 30 fokot mutatott a hőmérő árnyékban, addig Erdélyben a Buceez-havason a héten friss hó esett. Brassóban és vidéken két nap óta téli hideg uralkodik. Zakopanje galíciai fürdőhelyen és a magas Tátrában — szintén havazik.

— **Egy két éves gyilkos.** Párisban háborzangató eset történt a múlt héten. Egy jómódu család két éves kis fia, gyermekei féltékenységből meggyilkolta hat hónapos öccsét. A gyilkos gyermek féltékeny volt szülei szerelmére. Valahányszor anyja megcsókolta a csecsemőt, ő, ha csak hozzáfért, ütötte-verte. A napokban a két gyermek rövid időre magára maradt a szobában az idősebbik felkapott egy hajtűt, mely az asztalon hevert, és a csecsemő bal szemébe mélyen beleszurta. A szerencsétlen kisdud szörnyet halt.

— **Játékbárlang és templom.** A madridi rendőrség, különös egy játékbárlangot csukott be a napokban. Mikor a rendőrök behatoltak, azt látták, hogy a terem kápolnaszerűen van építve, amelynek közepén egy oltár állt. Körülötte térdepeltek a hívek, míg az oltárnál egy pap prédikált. A rendőrök azonban nem hitték a látszatnak, jól megvizsgálták a termet és rájöttek, hogy egy rugó segítségével a tennet játékkerem, mé, majd ismét kápolnává lehet változtatni. A játékosok Madrid legjobb társaságából kerültek ki.

C S A R N O K.

A történelem taníójáról.

Nemzetünk történetének régi korszakai ép oly homályosak, mint Európában bármely nép történetének kezdetei. Nemcsak az okozza ezt, hogy hajdan kevésbé léven elterjedve az írástudomány, az emberek nem igen vesződtek az események feljegyzésével, hanem az a sok zivatar is, mely nemzetünk feje fölött az évszázadok bosszu során át elvonult, elsöpörve írott emlékeink legnagyobb részét. Hiszen a tatárjárás és a török hódítás

megakadályozhatná valaki, oda rohan mellé egy gyászruhás asszony, ülében tart egy csecsemőt; siettében a támadó légvonat félre lebbenti arca fátyolát, szép, mint egy szobor, a melyre a legkétségbeesettebb bánatot metszette a művés vésője.

Lerogy oda mellé a vádlottak padjára, a szégyenpadra az angyal, és félre vetve fátyolát, megosztja a szégyent azzal az emberrel, a ki őt megcsalta, de a kit, ő szeret, mert azt mondta neki „holtomiglan.“

Remegő kézzel nyújt oda az elkárhozottnak egy kiesi kis porontyot, a ki szintén szereti azt a bünöst; de nem bocsát meg neki, hanem apró kezével téptépi a börtönbe hozottossá lett szakált; míg az anya fuldokló zokogással mondja: „van családod, van családod.“

A vádlott pedig néz mereven a bünbocsátó nőre, az angyal gyermeke, aztán megöleli mind a kettőt és csak kacag, kacag, kacag

Elvezették Birák és közönség szemét el-lepte a meghatottság könyve.

Csak Zwarn Fini mondja az őt kísérő „Dummer August“nak: „elnapolták a tárgyalást, az ember nem is mulathat.“

Debreczeni.

egész falvakat, városokat törölt le országunk felszínéről: hát hogyne pusztultak volna el a kártyákra irt oklevelek és történeti följegyzések. Így aztán a rég mult időkre nézve innen-onnan kell a történetírónak nagy fáradsággal összegyűjtögetni az adatokat, ha csak olyan a milyen képet akar is rajzolni valamely korszakról.

És mennyi még a tisztába nem hozott kérdés történetirodalmunkban!

1242. nyarán Magyarországot alapjaiban felforgatta a tatárjárás. Esténként pirosra festette az eget a felgyújtott falvak és városok lángja; a ki csak tehetett, menekült az isszonyu vész elől, milyet még a mesékben sem hallani sem azelőtti, sem azutáni időkben.

A csanádi püspök, Bulesu, egy elaggott öreg ur a körülötte volt nemesekkel szintén kocsira ült, hogy a felföldre siessen, a hol még ideig-óráig menedéket látszottak ígérni a bejárhatatlan rengetegek. Az öreg, bár egészségét nagyon megviselte a kór s szemevilágát is vakság fenyegette, nem az az ember volt, a ki megijedt volna a maga árnyékától. Ezt bebizonyította pár évvel előbb, mikor az Aradmegyében (a mai Glogovác helyén) feküdt bizerei monostor apátját rövid úton megölette, egyszerűen azért, mert ez nem akarta kegyuri jogát elismerni. Bármennyire menydörgött a pápa a szentségtelen tett ellen, a püspök megmaradt állásában, s úgy látszik, a bajból szép szerével kivágta magát. De azt el nem kerülhette, hogy koadjutort ne rendeljenek mellé.

A menekülő püspök a Kuthen meggyilkolása miatt fellázadt kunokkal találkozott. Akkortájt magában Csanádmegyében is volt egy kun kerület, melynek Szentítsék volt a neve. Elég érdekes név és hihetőleg a pogány kunok megtérítése adja meg magyarázatát. Ez a Szentítsék a régi csanád- és torontálmegyei Valkány, Hollós, Bessenyő, Mokrin, régi nevén Homokrév helységek területére terjedt ki s külön kapitánysággal bírt.

A püspök kíséretével szembejött kunok kemény harcot kezdettek a magyarsággal; sokakat kardra bántak, kevesen menekültek. A püspököt, ki betegen a kocsiban feküdt, néhány hive körülfogta s a lovak közé vágva, vele elhajtottak. „A kunok azután — így beszéli ezt a tatárjárás krónikása, Rogérius mester — a Dunán átkelének és mindent elpusztítva, Marchia felé kezdenek sietni. Marchiát aztán gonoszul feldúlták s a magyarokat öldökölve, ezt mondják vala: „Nesze ez a csapás Kuthenért.“ S lerombolván a derekabb városokat, t. i. Frankavillát, Szentmártont s többeket, és sok pénzt, lovat s barmot összeszedvén, a földet dulva Bolgárországba átmenének.“

Ime, ez is egy tévesen értelmezett történeti esemény. Szabó Károly a Marchia nevezet alatt Ostmarkot vagyis a keleti határgrófságot (Ausztriát) értvén, Frankavillát megteszi Frakónak, Szentmárton városát pedig Szombathelynek s kész következetlenséggel vádolni a krónikást, mert szerinte a kunok Bolgárországba távozása csak a tatárok végleges elmenetele után történt.

Pedig hát hogy áll a dolog? Marchia alatt itt a krónikás korántsem Ostmarkot érti, hanem igenis érti alatta a Szerémséget, mely akkor a pécsi püspökséghez tartozván, a marchiai főesperességet képezte. Frankavilla sem a hazánk nyugati részén fekvő Fraknó, hanem a későbbi magyar nevű szeréms megyei Nagy-Olaszi, melyet a szerbek Mangyeloszra ferdítettek; ezen a néven ma is megvan. Szentmárton városa meg, melyet a krónikás szenátorai diszjelzővel illet, talán a bács megyei Ujvidék táján e néven a XV. században is meglevő Kő-Szentmárton. Így aztán elérhető lesz a kunoknak Bolgárországba való átkelése is.

Altalában Magyarország régi földrajzának ismerete nélkül hiányos lenne történeti tudásunk. Szerencse, hogy e téren oly kiváló tudásunk van, mint dr. Csánki Dezső, ki átkutatva hazánk összes levéltárait, a Hunyadiak koráról irt nagy munkájában bámulatos szorgalommal és szerencsés inspirációval összeillesztette az apró cseprő adatokat s oly világosságot derített régi topografiánkra, a minőről eddig fogalmunk sem volt.

Csak két helynevet említek, a melylyel eddig nem tudott boldogulni a történelmi kutatás.

Az egyik Kikinda város neve.

Emlékszem, egy izben a boldog emléktű Salamon Ferencz, mikor vele a helynevekről értekeztem, a Kikinda nevet bajlandó volt germán szótöből deriválni. Meg is nevezte előttem akkor azt a gyököt, melyből e helynevtünket magyarázhatónak hitte; de biz én ezt már meg nem tudnám mondani. Különös, hogy e torontálmegyei város hajdan az óriás kiterjedésű Temes megyéhez tartozott s jelentéktelen kis község volt még a XV. században. És bizony törsgyökeres magyar helynév volt ez abban az időben; 1462 ben még Kökénynd-

nek hangzott. A török hódítás elől ide menekült szerbek, mint a hogy Jánosdot, Tamásdot stb. Jánosdára, Tamásdára nyújtották, úgy bántak el a szép magyar hangzású Kökénynddel is s csináltak belőle Kekindát, azután Kikindát. Ez az utóbbi alak gyökeresedett meg a közhasználatban és az eredeti helynév emlékét még a tudományos világban is eltörölte.

A másik érdekes helynév a bács megyei Zombor. A török világ előtt Bács megyének mostani felső része Bodrog megye nevet viselt. Ehhez tartozott az a vidék is, a hol most a megye székhelye, Zombor elterül. De Zombor helynevet hiába keressünk az egykori Bodrog vármegye területén, nem találunk sehol. Ellenben gyakran szerepel e vármegyében egy jelentéktelen község, t. i. Szent-Mihály, mely minthogy a Czobor-család tulajdona volt a legrégibb idők óta, megkülönböztetésül az ország többi hasonlónevű helységeitől, idővel fölvette a Czobor-Szentmihály alakot. Maga a Czobor-család is erről vette a predikátumát s a czobor-szentmihályi Czoborok mint földes urak a domonkos-szerzet számára kolostort is alapítottak itten.

Második évszázada már, hogy ennek a Czobor-Szentmihály helységnek a holfekvését kutatják a tudósok. Sőt a mult században hivatalosan is kutatták, de nem tudtak rá akadni. Pedig már Illésházy István nádor megjegyezte, hogy Czobor-Szentmihályt az ő idejében (1599-ben) a törökök Zombornak hívták.

Ezt tudva s az oklevelekbeli topografiai adatokat is egyeztetve, melyek a két helységet csakugyan identikusoknak tüntetik fel, nem volt nehéz kideríteni, hogy a Zombor nevét a törökök a Czobor névből alakították.

Csekély dolgoknak látszanak ezek, de tisztába hozataluk nem kevés fejtérést okozott. S aztán mennyi érdekes kérdést világosít meg egy-egy ilyen pontosan megállapított helynév.

Csak a történetíró tudja kellőleg mértányolni, mennyit ér neki az, ha biztos talajon mozoghat. Mert ha a helyrajz bizonytalan, ingadozó, az eseményeket sem lehet oda helyezni, a hova tulajdonkép valók. S ez mindig csak zavart szül.

A tatárjárás egyik legvéresebb drámája a csanádmegyei Perg faluban folyt le. Minek felel meg ez a Perg falu, melynek a krónikás szerint Ujfalú volt a magyar neve? Vajjon túlélte-e a tatárpusztítás rémes zivatarát?

Hetven falu népe gyűlt ide össze a közeli környékről, tehát nem kis helység lehetett. A Maroson túl, nem igen messze, feküdt az egrési monostor; e nagybirtok monostorban őrizték a ezisztereziták II. Endre királynak és feleségének Jolántának hamvait. Ez a monostor jól megvolt erősítve, benne katonaság is tanyázott s éppen ezért a félénkebb lelki uri asszonyok közül sokan vonták meg itt magukat. A tatárok nem igen voltak barátjai a várostornak; inkább a nyílt területeket pusztították.

Mikor aztán a környéket teljesen letarolták, fölégették, az említett „nagy falura“ került a sor. Minden oldalról körülzárták s a támadás megkezdésére a magyar foglyokat kényszerítették. Mikor ezek elhullottak a rutbénok, mohamediam izmaeliták és kunok következtek. A tatárok pedig hátuk megett állva, röhögtek pusztulásukon s ha valamelyikök visszafordult, azt irgalmatlanul lekasabolták. Az egy hétig éjjel-nappal tartott harc vége az lett, hogy a védőárkok megteltek holttestekkel s a tatárok a falut bevették. A katonákat aztán és uri asszonyokat, kik nagyon sokan voltak kint a mezőn, egy s a párasztokat más oldalra állították, pénzüket, fegyvereiket, ruháikat és más holmijukat elszedték, őket pedig fejszével és karddal ledölték. Egyedül azok maradtak életben, kik hirtelen a halottak közé bukván, mások vérével befecskendve, elbirtak rejtezkedni. „Óh fájdalom, óh istentelen népropant kegyetlensége és dühe!mert aki ennyi nép vesztét józan észszel elgondolja, ezen helyet vérmezőnek méltán nevezhetné“ — sohajt fel az egykori szentanu Rogérius.

A „vérmező“ színhelye Perg német eredetű helynév, s ez alatt csak a később jelentékeny várossá fejlődött Kasza-Pereget kell értetünk. E város emlékét, mely a török hódítás idején teljesen elpusztult, most már csak a csanádmegyei Kaszaper pusztája fén.

Régen egyszerűen csak Pereg vagy Perek volt a neve. Előnevét a nagy kiterjedésű Kasza családtól jóval később nyerte; Hunyadi János 1454-ben szörényi Kasza Mártontól kétszáz arany forinton még mint Perek birtokot vásárolja meg, de fia Mátyás király már 1463-ban mint várost (oppidum nostrum) Kasza-Pereg néven ádományozza Kállay Pálnak és örököseinek. Erről a király négy év múlva ünnepélyes oklevellet állított ki a család részére.

De úgy látszik, a hatalmas Kasza-család és ro-

konsága nem nézte jó szemmel az ősi birtok eladományozását. 1469. husvét táján szentdemeteri Bessenyei Benedek, kié a szomszédos Kovácsháza város volt, felbízattva a maga jobbágyságait, rá tört Perekre, a Kállayak cselédségét és jobbágyságait, a kik ellenállást kíséreltek, leverte és megsebesítette, barmait pedig elhajtatta. Ebből hosszan tartó pör keletkezett s mikor Kállay János két év multával sem kapott elégtételt, ő is a maga jobbágyságaival rajta ütött Kovácsházán s Bessenyei Benedek uramnak ugyanazzal a mértékkel adta vissza a kölcsönt.

Ugy látszik, az ekként keletkezett pörben Kállay János huzta a rövidebbet. A megye alighanem Bessenyei pártjára állott s ez annyira felbosszantotta Kállayt, hogy Mátyás királyhoz kérelmet intézett, vigye ki e birtokát Csanádmegye hatósága alól s kapcsolja azt Külső-Szolnok megyéhez, hol már a Kállayoknak akkor nagy kiterjedésű birtokaik (Mező-Tur és Tisza-Varsány) voltak. A király 1473-ban teljesítette e kérelmet, nem tekintve a közigazgatás akadályául a közbeeső Békés-vármegyét. S Kasza-Perek egészen a török kiűzetéséig Külső-Szolnok vármegyéhez tartozott.

A Kállayak még ma is birtokosok a kitűnő földű Kaszaperen, melynek mezejét a tatárjáráskor annyi ártatlan ember vére öntözte.

Az események helyének megállapítása rendkívül fontos a történetíróra, de nem érdektelen az olvasóközönségre nézve sem, mert hiszen voltaképen és igazán csakis neki szól a történetíró munkája.

(„Egyetértés.“) *Dr. Borovszky Samu.*

Apróságok.

Bíró előtt.

Bíró: Ön a panaszost számárnak mondta.
Vádolt: Igaz.
Bíró: Nem akarja megkövetni?
Vádolt: Kérem, már hogy kívánhatja a bíró ur, hogy egy számarat megkövessek?

Önismeret.

— Uram, ön nevetett rajtam!
— Téved, én egészen máson nevettem.
— Nem igaz! A hol én vagyok, ott nem nevetnek máson.

A megkritizált természet.

— Mégis csak baj az, szomszéd asszony, hogy a macska nem ugat.
— De már miért ugasson a macska?!
— Na, mert a mi kutyánk egész éjjel alszik és tőle bejöhét akárki, a macskánk pedig sokkal éberebb.

Nyílttér*)

Egész selyem, mintázott Foulardokat (mintegy 450 különböző fajban), méterenként **75 krtól 3 frt 65 krig** — valamint **fehér, fekete és színes** selyemszöveteket **45 krtól 11 frt 65 krig** — sima, kockás, csikos, virágos, damaszolt minőségben (mintegy 240 féle disposition és 2000 különböző szín és árnyalatban) szállít **póstabér és vámmentesen a privátmegrendelők lakására Henneberg G.** (cs. kir. udv. szállító) **selyemgyára Zürichben.** Minták postafordulóval küldetnek. Svájcba ezimzett levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó.

E rovatban megjelenő közleményekér s emmi felelősséget nem vállal el a Szerk.

HIRDETÉSEK.

Legbiztosabb óvszer a kolera, hagymáz és egyéb fertőző betegségek ellen!!!

Tökéletes fertőtlenítés! Teljesen szagtalan!

Önműködő tözegszóró-closettek.

Belügyi és külföldi szabadalmak!

Szobai árnyékszékek mindenféle tetszetős alakban. Árnyékszékberendezések, kórházak, lakatnyák, iskolák, iparvállalatok, szállodák

Fertőtlenítő és szagtalanító tözegpor! Tözegalom! Minden nemű tözeggyártmány nagy rak-tára.

KÜLÖNLEGESSÉG:
emberi és városi hulladékok ipari és gazdasági értékesítése Városhisztitási és elfuvarozási vállalatok szervezése.
Műtrágyagyártás. Részletes tervekkel, költségvetésekkel és eredeti bizonyítványokkal szívesen szolgál az igazgatóság.

Az orsz. közegészségügyi tanács által többszörösen ajánlva!!!

37 5—6

Kérjen csak

„ZACHERLINT”

mely a legezélszerűbb és a legbiztosabban ható szer mindenféle rovarok ellen.

Hasonló szer nem létezik, mely a „Zacherlint” hatásában fölülmulja.

Mindig egy lepecsételt üveg kérendő, melyen a „Zacherl” jegy rajta van. Minden más csak értéktelen utánzat.

Az üvegek ára: **15, 30, 50** kr., **1** frt. — **2** frt. — A Zacherlin fuvó **30** kr.

Gyfehrvár: Fröhlich Gyula
 „ Szentgyörgy M. gyógy.
 „ Jakabfy Albert,
 „ Nagy József,
Abrudbánya: Molnár Árpád,
Balázsfalva: J. Salmen,
 „ Schiszl Károly,

Balázsfalva: Sajamon Sinberger,
Marosvásár: Virág Tamás,
N.-Enged: Czirner J. József,
 „ Winkler János,
 „ Bistrisany Lajos,
Hátszeg: Issekutz Béla, gyógy.
Szászsebes: J. Ludwig Binder,
 „ Wilh. Schneider,

Szászsebes: Joh. Ohnitz,
 „ Joh. J. Gross,
Piski: Ferber János,
 „ Gustav Zeidner,
Szászváros: Vlad Miklós,
 „ W. G. Zobel,
 „ Németh János,
 „ F. Wallegagi.

Eladó szappangyártó gépek.

A marosportusi szappangyárnak teljes berendezése és a szappangyártáshoz szükséges gépek a legjutányosabb áron eladandók.

Bővebb értesítést ad a „Transsylvania szappangyár” igazgatósága Marosportuson (Gyulafehérvár mellett).

Főraktár: Budapest, 1894. augusztus 1-től saját házban VI., Váci-körút 57^a sz.

KÜHN EDE

gazdasági gépgyár Mosonban, (alakult 1856-ban)

ajánlja általánosan kedvelt, egyszerűségében felülmúlhatlan s több mint 14.000 példányban elterjedt

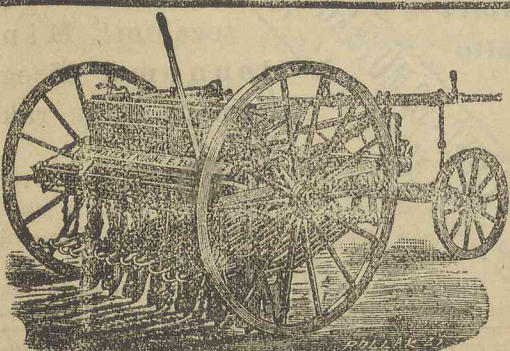
HUNGARIA DRILL és JUBILEUM DRILL

sorvetőgépeit leszállított áron.

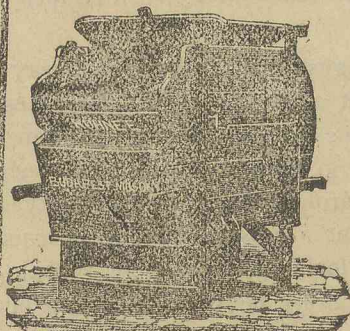
Hegyes, hullámos területre „**MOSONI DRILL**” legújabb, legegyszerűbb sorvetőt.

Sack-féle ekék, két és többvasú ekék. Laacke-féle szántóföldboronák 12-féle nagyságban.

Laacke-féle kedvelt rétboronák. Rosták. Konkolyozók. Kötő szelelő magtár-rosta (33 frt), meglepő

munkaképesség.
VENTZKY-féle FÜLLESTÖK.
 Szecska- és repavágók stb.
 Árjegyzékek bérmentve.
 Főraktár:
BUDAPEST, 1894.
 augusztus 1-től
 saját ház
 VI., Váci-körút 57^a

Hirdetések jutányos áron felvételnek e lap

Kiadóhivataltalanban,

**TERMÉSZETES SZÉN-
SÁV.**

Hogy t. vevőinknek a szén-sav vételét megkönnyítsük,
Ungár Albert urnál Gyulafehérvárról

GYÁRI RAKTÁR

rendeltünk be, és felkérjük a t. vevőket szükségletük fedezését irtánt

Ungár Albert képviselőnkhez fordulni.

Önműködő sórnymó készüléket és mag. nyomó ventileket

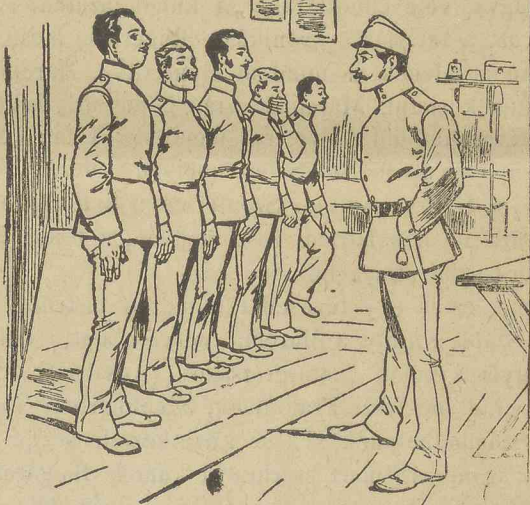
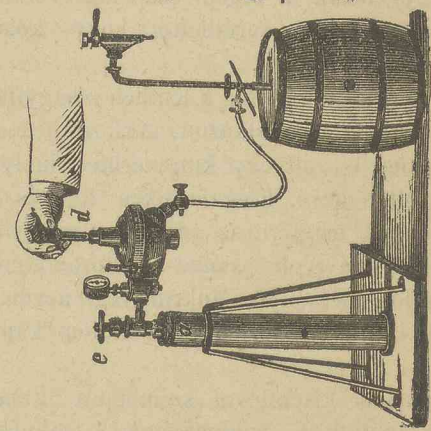
! Szikviz és pezsgőbor gyáraknak

a legjobb minőségben és a legjutányosabb árak mellett

szállítunk.

Báró Apor-féle szén-savgyár
IGAZGATÓSÁGA.

87 1—5

A KASZÁRNYÁBAN.

Káplár:
 Infanteriszt Janó Csipor!
 Mi az a füst nélküli por?

Janó:
 Meldi gehorzamszt, tudok in
 Aza...a híres **ZACHERLIK**.

Főraktár: Budapest, 1894. augusztus 1-től saját házban VI., Váci-körút 57^a sz.

KÜHN EDE

gazdasági gépgyár Mosonban, (alakult 1856-ban)

ajánlja általánosan kedvelt, egyszerűségében felülmúlhatlan s több mint 14.000 példányban elterjedt

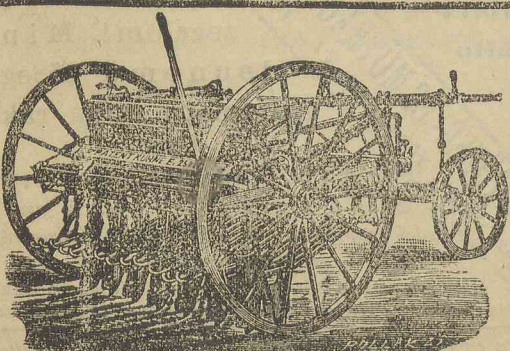
HUNGARIA DRILL és JUBILEUM DRILL

sorvetőgépeit leszállított áron.

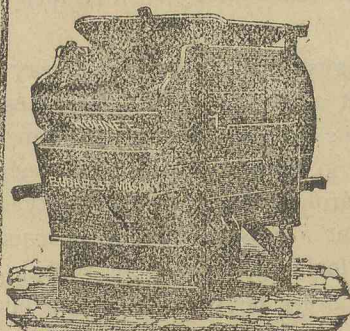
Hegyes, hullámos területre „**MOSONI DRILL**” legújabb, legegyszerűbb sorvetőt.

Sack-féle ekék, két és többvasú ekék. Laacke-féle szántóföldboronák 12-féle nagyságban.

Laacke-féle kedvelt rétboronák. Rosták. Konkolyozók. Kötő szelelő magtár-rosta (33 frt), meglepő

munkaképesség.
VENTZKY-féle FÜLLESTÖK.
 Szecska- és repavágók stb.
 Árjegyzékek bérmentve.
 Főraktár:
BUDAPEST, 1894.
 augusztus 1-től
 saját ház
 VI., Váci-körút 57^a

Hirdetések jutányos áron felvételnek e lap

Kiadóhivataltalanban,

LE GRIFTON
 Valódi Francia papír

a legjobb
A LEGKERESETTEBB
SZIVARKA PAPIR
 az egészségnek leghasznosabb

ÖVAKODJANAK MINDELTUJÁNZÁSTÓL

Nyom. Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárról.